

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de erroribus Pelagianorum, de gratia, de iustificatione & merito,
de virtutibus theologicis & quatuor cardinalibus, ac de ineffabili mysterio
incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniae Agrippinae, 1671

Art. VI. De vitiis oppositis temperantiæ, & partibus ejus subjectivis,
nimirum abstinentiæ, sobrietati, castitati, & pudicitiae

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77177)

ARTICULUS VI.

*De vitis oppositis temperantiae, & paribus eius
subiectivis nimirum abstinentiae, sobrietati
& pudicitiae.*

Sanctus Thomas hic quaest. 142. duo vitia ponit temperantiae opposita: unum per excessum, quod vocat intemperantiam; alterum per defectum, quod vocat insensibilitatem, seu stuporem; quando aliquis sic abhorret & fugit gustus & tactus delectationes, ut nolit eis uti, quando, & quantum, & quomodo recte rationi convenit. Primum vitium communius est, & maxime probrosum, ut docet idem S. Doctor art. 4. ejusdem quaestionis, quia maxime repugnat excellentiae hominis; versatur enim circa delectationes nobis communes cum brutis, illique nos assimilant, aut deteriores reddit, quando facit nos ab ejusmodi delectationibus separari, & rationis lumen excocat, atque hominem hebetat. Uide Seneca Epist. 29. *Due sunt voluptates gustus & tactus, hominibus communes & bestis: & ideo in peccatum numero habendi sunt, qui his feris voluptatibus de servant. Dum quidam stolidus, audiente Pythagorâ, diceret malle secum mulieribus, quam cum Philisophis conversari; & Sues (inquit) in cano quam in floribus volutari.*

Abstinentiae opponitur gula vitium, id est inordinatus appetitus & usus cibi. Quod vitium committitur quinque praecipue modis, à D. Thoma hic quaest. 148. art. 4. enumeratis, & hoc versu comprehensis:

Præpropere, laute, nimis, ardens, studiosè.
Quinque enim modis (ut ait S. Gregorius Magnus, verbis ibidem à D. Thoma relatis) nos gula vitium tenet. Aliquando scilicet indigentia tempora praevent. Aliquando lautiores cibos querit. Aliquando quae sumenda sunt, preparari accuratius appetit. Aliquando ipsa quantitate sumendi, mensuram refectiois excedit. Aliquando ipso assu immensi desiderii aliquis peccat. Ratio hujus divisionis hæc redditur à D. Thoma in corp. ejusdem articuli: Gula enim importat inordinatam concupiscentiam edendi: in d. edendatatem duo considerantur, scilicet ipse cibus qui comeditur, & ejus comestio. Potest ergo inordinatio concupiscentiae attendi dupliciter: uno quidem modo quantum ad ipsum cibum qui sumitur; & sic quantum ad substantiam vel speciem sibi querit aliquos cibos lautos, id est preciosos, nimirum supra quam conditio personae permittat, ut si vir plebeius nolit comedere nisi perdecies, & phasianos. Quantum ad qualitatem, querit cibos nimis accuratè præparatos, ut si idem nolit quidquam comedere, nisi saccaro conditum. Quantum ad quantitatem, excedit in nimis edendo, nimirum plusquam natura requirit, aut permittat lex abstinentiae. Alio modo attenditur inordinatio concupiscentiae quantum ad ipsam sumptionem cibi: vel quia quis praevent debetum tempus comedendi, præpropere comedendo; quod etiam pertinet si saepius comedat, quam par sit; vel si edat in loco indibito, puta in templo, & tempore sacri, nolens expedare donec domum redierit: vel etiam quia non servat modum debetum in edendo, puta si voraciter comedat, canum aut leonum more.

Ex hoc vitio capitali oriuntur quinque alia, quæ D. Thomas art. 6. ejusdem quaestionis exponit, & post D. Gregorium gula filias appellat, nimirum inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquiū, & hebetudo mentis. Nam inquit, Tom. IV.

A ex immoderatione cibi & potus hebetatur animus, propter fumositates ciborum perturbantes caput: sicut è contra abstinentia confert ad sapientiam & intelligentiam, juxta illud Eccl. 2. *Cogitavi in corde meo abstrahere à vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam.* Deinde quasi sopito per immoderantiā cibi & potus gubernaculo rationis, erumpit animus in ineptam lætitiā, corpore bene pascito, & in verba inordinata, seu multiloquiū, & in scurrilitatem, id est joculariā rem quandam proveniente ex defectu rationis, quæ sicut non potest cohibere verba, ita nec gestus exteriores. Ex eadem denique immoderatione cibi & potus oritur immunditia, sive quoad inordinatam emissionē quarundam superfluitatum, & fecdarum excretionum, sive specialiter quoad emissionem feminis.

Vitium oppositum sobrietati dicitur ebrietas, id est immoderatus usque ad violentam usus rationis privationem, vini potus, vel alterius liquoris inebriare valentis: ut est in recte ait Hieronymus in cap. 5. Epistolæ ad Galatas. *Ebrietas tam ex vino, quam ex ceteris bibendi generibus, quæ vario modo conficiuntur, potest accidere.* Ex quo de Sancto Ioanne Baptista dicitur, *vinum & siceram non biber.* Hoc vitium ex genere suo esse mortale docent communiter Theologi, & ex eo probant, quia ebrietas continet gravem inordinationem, in eo quod homo ex rationis gradu, quo præstat ceteris animalibus & ad Angelos, Deumque ipsum accedit, voluntariè & violenter seipsum dejicit usque ad brutorum statum & stoliditatem, privans se non solum usu rationis, sed etiam proximā utendi potestate, ita ut vigilans eā uti non possit. Quod quā grave & turpe sit rectè ponderat Basiliius homil. 14. in ebrietatem & luxum, his verbis: *Qua in re dicitur O homo miser à brutis differ? Non merationis munere, quam à Deo omnium conditore accepisti; reliqua creatura omnis factus Dominus & Imperator? Hoc igitur te mentis lumine per ebrietatem privans, inter bestias ratione carentes annumerari poteris, similisque illis videri, &c.* In hoc turpe vitium vehementer etiam aceligenter invehitur Ambrosius, in libro de Elia & jejuniis, ubi ebrietatem appellat *fomentum libidinis, incentivum infamiae, venenum sapientiae*; aitque quod sicut veneno caro vulneratur, ita mens vino; & quod ebrietas non solum noxia est ad corporis sanitatem, sed etiam menti crimen adjungit.

Vitium oppositum castitati est luxuria, quæ est peccatum ex genere suo mortale, & capitale: mortale quidem, quia graviter adversatur rei valde necessariae ad bonum commune, nimirum conservationi humani generis, quæ majoris est momenti, quā conservatio individui: capitale verò, quia multa alia vitia ex illo oriuntur in genere causæ finalis, vel efficientis, propter vehementem delectationem cum qua conjunctum est, quāve homines alliciuntur ad multa alia peccata perpetranda, aut in alia vitia incurrunt. Sunt autem hæc præcipue octo enumerata à D. Thoma hic quaest. 153. art. 5. post Gregorium Magnum lib. 31. Moral. cap. 31. nimirum cæcitas mentis, inconsideratio, præcipitatio, inconstantia, amor sui, odium Dei, affectus præteritis sæculi, & horror futuri.

Rationem hujus divisionis assignat D. Thomas ibide: Quando enim (inquit) potentia inferiores vehementer afficiuntur ad sua objecta, consequens est ut superiores vires impediatur & deordinentur.

dinentur in suis actibus. Per vitium autem luxuriae appetitus inferior, scilicet concupiscibilis, vehementer afficitur & inpendi suo objecto delectabilis, propter vehementiam passionis & delectationis: unde consequens est ut per luxuriam maxime superiores vires deordinentur, videlicet ratio & voluntas. Sunt autem quatuor actus rationis sive intellectus in agendis, & duo voluntatis. Nam ad intellectum pertinet primo cognoscere finem bonum & convenienter prosequendum: & iste actus impeditur per luxuriam, quae ad illicitas delectationes prosequendas inducit, juxta illud Danielis 13. *Species decepta, & concupiscentia subvertit cor tuum*: & quantum ad hoc ponitur cecitas mentis. Secundum ad rationem pertinet consilium de his quae sunt agenda propter finem; & hoc etiam impeditur per concupiscentiam luxuriae, quae praecipue, moraque impatiens est, & non admittit accuratam mediorum consultationem, & collationem cum fine; juxta illud Terentii in Eunuchio, de amore libidinoso: *Quaeres in se neque consilium, neque modum habet ullum, eam consilio regere non potes*: & quantum ad hoc ponitur praecipitatio, id est substractio consilii. Tertio ad rationem pertinet iudicium de agendis; & hoc etiam impeditur per luxuriam, avertentem animum a consideratione eorum quae ad recte iudicandum faciunt; juxta illud Daniel 13. de sensibus luxuriosis: *Avertunt sensum suum, & declinaverunt oculos suos, ut non viderent caelum, neque recordarentur iudiciorum iustorum*: & quantum ad hoc ponitur inconsideratio. Quarto ad rationem pertinet praecipuum de agendo, cum imperium sit actus rationis & prudentiae, ut docet idem S. Doctor 1.2. quae 17. art. 1. & hoc etiam impeditur per luxuriam, quatenus homo impeditur ex impetu concupiscentiae, ne exequatur id quod recte decrevit esse faciendum. Unde Terentius in Eunuchio, de quodam qui dicebat se recessurum ab amica: *Hec verba (inquit) una falsa lacrymula refinguet*. Quinto ad voluntatem pertinet appetitus finis: & hunc impedit concupiscentia, trahendo ad amorem sui, id est ad amorem carnis suae & sensualitatis tam immoderatum, ut tandem nihil aliud quaerat, quam ei placere, & per illicitas voluptates ei satisfacere, atque in illis quodammodo suum ultimum finem constituat. Ex quo etiam sequitur odium Dei, in quantum scilicet prohibet & severè punit, solummodo voluptates tantopere concupitas. Sexto deinde ad voluntatem pertinet appetitus eorum quae sunt ad finem, id est mediorum convenientium ad bonum finem assequendum, praecipue verò aeternam beatitudinem; & hic impeditur per luxuriam, ingenerantem affectum praesentis saeculi, & horrorem futuri; id est amorem vitae praesentis, in qua sola homo frui potest carnis voluptatibus, velletque semper in ea manere, ut semper fruereetur; & horrorem vitae futurae, in qua illis privandus est, & gravibus aeternisque suppliciis puniendus: unde fit ut voluptuosi mortem vehementer abhorreant. Ingenerat etiam desperationem, sive potius aeternae beatitudinis contemptum, quia dum nimis detinetur homo carnalibus delectationibus, non curat pervenire ad spirituales, sed fastidit eas.

His octo vitiis, ex luxuria manantibus, quae interna sunt, addit Isidorus alia quatuor externa, & ad locutionem pertinentia: nimirum turpiloquia, scurrilia, sive leviter & inconsiderate di-

cta, ludicra seu faceta, & stultiloquia. Nam rectè observat D. Thomas loco citato in resp. ad 4. qui venereis voluptatibus sunt dediti, & quorum corruptibus concupiscentis plenum est, erumpunt facile in verba obscena: *Ex abundantia enim cordis os loquitur*, Matth. 12. Et quia laborant inconsideratione & praecipitatione mentis, facile prorumpunt in verba leviter & inconsiderate dicta, quae dicuntur scurrilia. Et quia toti sunt in querendis delectationibus, ludicra verba seculi cetera sectantur. Ac demum, quia laborant cecitate mentis, incidunt frequenter in stultiloquia, praesertim loquendo de suis delectationibus, quas quibuscunque aliis rebus praefertunt.

Numerat idem S. Doctor quae 54. art. 1. sex luxuriae species ab antiquioribus assignatas, scilicet fornicationem, quae est soluti cum soluto; adulterium, quod committitur cum conjugata vel conjugato; incestum, qui est cum conjugata vel affine; stuprum, quod est cum virgine raptum, quo infertur vis non consentienti; & vitium contra naturam, quod est circa actus illos luxuriosos, ex quibus non potest sequi generatio, & subdividitur in mollicitem, sodomitam, & bestialitatem, quas Tertullianus luxuriae monstra, & libidinum furias appellat. His addit art. 10. sacrilegium, seu sacrilegum concubitum, qui est cum persona Deo consecrata, illumque reducit ad adulterium, quia similes personae censentur quodam spirituali matrimonio Deo conjunctae.

Hoc vitium eleganter describit Hieronymus in quadam Epistola, his verbis: *Ignis infernalis luxuria, cuius materia gula, cuius flamma superbia, cuius scintilla prava colloquia, cuius sumus infamia, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna*. Bernardus verò super Cantica luxuriae currum sic constituit: *luxuria currus quadriga volvitur vitiis, in gluvie videlicet ventris, libidine coitus, molitie vestium, otii, soporisque resolutione. Trahitur equis aequi duobus, prosperitate vitae, & rerum abundantia; & qui his praesident duo, ignavia corporis, & infida securitas*.

Denique vitium pudicitiae contrarium, impudicitia appellatur, & reducit ad illam luxuriae speciem, ad cuius peccatum disponit; eo quod impudici aspectus, tactus, amplexus, & oscula, circa quae est impudicitia, eatenus sunt luxuriosae, quatenus ad illicitam copulam, vel mollicitem disponunt, estque in illis quaedam istarum inchoatio. Unde Eucherius homil. in initio Quadragesimae appellat osculum, *Arrham peccati*, addique etiam esse *morsum Diaboli*. Similia in illud introquet Basilus lib. de vera virginitate, ubi sic ait: *Formosorum oscula cavere oportet, non secus quam animalium venenatorum morsus: diffunditur enim venenum ex osculo per omne corpus*.

ARTICULUS VII.

De vitiis oppositis partibus potentialibus temperantiae.

Quatuor sunt partes potentiales temperantiae, seu quatuor virtutes illi annexae; nimirum continentia, mansuetudo, clementia, & modestia, quas disp. 6. art. 3. exposuimus, & art. 4. plures modestiae species recensuimus, nempe humilitatem, studiohritatem, modestiam morum, eutrapeliam, & modestiam cultus seu apparatus exterioris.

Conti-